

REFERENCES

1. Agibalova E.V. Requirements for textbooks for an eight-year school / E.V.Azhibalova // Teaching history at school 1959. - No. 3. - S.
2. Vasiliev MS What was shown by the pilot test in the school of the history book for the 4th grade / MS Vassiliev // Primary school, 1958. - No. 1. - pp. 12-14.
3. Gabrielova G.E. About the competition for textbooks for the history of eight-year and high school / G. E. Gabrielov // New and recent history, 1960. - No. 4. - P. 124-126.
4. Gritsenko MS Essays on the history of the school in the Ukrainian SSR (1917-1965) // MS Gritsenko. - K.: Soviet school, 1966. - 260 p.
5. Gritsenko MS Development of the Soviet School in Ukraine / M.S. Gritsenko. - K.: Soviet school, 1958. - 71s.
6. Griff L. L. Some principles of constructing a textbook / L. L. Grif // Herald of Higher School 1954. - No. 5. - P. 54-59.
7. Guskov V.P. Some remarks for textbooks on history for secondary schools / V.P. Guskov, I.Z. Ozersky // Questions of the History of 1960. - No. 10. - P. 112-117.
8. Korovkin F.P. On Methodical Requirements for a History Textbook for an Eighth Year / FP Korovkin // Teaching History at School, 1959. - No. 2. - P. 42-52.
9. Melnik L.G. Methodology of teaching history in high school / L.G.Melnyk - K.: High school, 1974. - 233 p.
10. Nechkina MV About the teaching of history in school / M.V.Nechkin // People's Education 1957. - No. 2. - P. 96.
11. About elementary and high school. The resolution of the Central Committee of the CPSU (b). People's Education in the USSR 1917-1973. Collection of documents M.: Enlightenment, 1974
12. UNESCO Recommendations on Textbooks for Elementary School (No. 48. 13.08.1959) // Soviet Pedagogy, 1960. - No. 12. - P.122-127

УДК 94:37.022

Конотопцев С. В.

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

РОЗВИТОК ПОЧАТКОВОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XVIII СТ.

У статті розглянуто головні особливості розвитку шкільництва і єзуїтських колегіумів на території України у XVIII ст., проаналізовано процес становлення початкової освіти та її впливу на формування основних передумов боротьби за незалежність, розкрито значення діяльності провідних єзуїтських колегіумів як осередку середньої освіти на Правобережній Україні, а також висвітлено головні методичні засади викладення даної теми у школах та ВНЗ.

Ключові слова: шкільництво, приходські школи, граматики, риторика, Орден єзуїтів, колегіум, Едукаційна комісія, наочність, джерела, міждисциплінарні зв'язки.

Конотопцев С. В. Развитие начального и среднего образования на украинских землях в XVIII веке.

В статье рассмотрены главные особенности развития школ и иезуитских коллегий на территории Украины в XVIII в., проанализирован процесс становления начального образования и его влияния на формирование основных предпосылок борьбы за независимость, раскрыто значение деятельности ведущих иезуитских коллегий как центра среднего образования на Правобережной Украине, а также освещены главные методические принципы изложения данной темы в школах и ВУЗ.

Ключевые слова: образование, приходские школы, грамматика, риторика, Орден иезуитов, коллегий, Эдукационная комиссия, наглядность, источники, междисциплинарные связи.

Konotopcev S. V. Development of primary and secondary education in Ukrainian lands in the XVIII century.

The article describes the main features of the development of schools and Jesuit colleges on the territory of Ukraine in the XVIII century, analyzes the process of formation of elementary education and its influence on the formation of the main prerequisites of the independence struggle, reveals the importance of the activities of the leading Jesuit colleges as a centre of secondary education in right-Bank Ukraine, and also highlights the main methodological principles as a topic in schools and universities.

Key words: education, parish schools, grammar, rhetoric, Jesuit Order, collegium, Educational commission, presentation, sources, interdisciplinary communication.

Постановка проблеми. Сучасний стан освіти в Україні характеризується наявністю багатьох проблем, у першу чергу, недостатнім фінансуванням та відсутністю стабільного механізму розвитку і процвітання даної складової культури. Історія показує, що у будь-якої держави немає ніякого майбутнього, якщо вона не буде піклуватися про рівень освіченості власного народу і не займатиметься пошуком шляхів вирішення даної проблеми. Особливе місце в системі освіти України як у наш час, так і в минулому завжди займала початкова, тобто, шкільна освіта, рівень розвитку якої зазвичай трактує умови розвитку наступних ланок освіти. Тому зв'язок початкової освіти із середньою у зазначений період грав дуже важливу роль. Головною ж рушійною силою розвитку останньої майже протягом усього XVIII ст. залишалися єзуїтські колегіуми, діяльність яких припинилася, фактично, одночасно із заборонаю Ордену єзуїтів у 1773 р. Папою Климентом XIV. До того часу найбільшими і найвпливовішими колегіумами на Правобережжі залишалися Луцький, Кам'янець-Подільський

та Кременецький. Всі вони були організовані на зразок Львівського колегіуму, який у 1661 р. за ініціативи польського короля Яна Казимира реорганізували на університет, і, звичайно, ціллю кожного з них було підняття власного статусу і рівня навчально-виховного процесу до рівня навчального закладу у Львові. Загалом, проблема розвитку освіти як однієї із головних складових культури завжди була і залишається важливою темою як у шкільних курсах історії України, так і в багатьох інших пов'язаних між собою дисциплінах, що викладаються у ВНЗ, тому на особливу увагу нині заслуговує і розгляд методологічних аспектів висвітлення даної теми. Таким чином, робота є актуальною у зв'язку з наявними проблемами у системі освіти України і необхідністю переоцінки досвіду їх вирішення у минулому, потребою у аналізі окремих аспектів шкільництва та діяльності єзуїтських колегіумів у XVIII ст., а також необхідністю розгляду головних методичних засад викладення даної теми у школах та ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У різний час дослідженням розвитку шкільної справи на території Гетьманщини і Слобожанщини у XVIII ст. займалися різні історики, у першу чергу О. Лазаревський [3], Д. І. Багалій [1], С. О. Сірополко [9]. Фундаментальною працею є Історія української культури у 5-ти томах. Зокрема, у 3-му томі під назвою Українська культура другої половини XVII – XVIII століть (гол. ред. Б. Є. Патон) [5] широко розкрито особливості розвитку шкільної справи у XVIII ст.

На сьогоднішнє питання значення діяльності єзуїтських колегіумів для розвитку середньої освіти Правобережжя у зазначений період не є предметом дослідження певних ґрунтовних історичних праць. Воно розглядалося і продовжує розглядатися, передусім, у невеликих публікаціях, статтях таких авторів як М. Бриковська [2], А. Задорожнюк [4], О. Шлапа [12]. Важливі відомості про вплив єзуїтів на освіту Правобережної України містяться також у деяких авторів, що описували у своїх працях історію того чи іншого краю, серед яких необхідно виділити Н. Теодоровича [10], Г. Чернихівського [11] та Н. Оболончика [7]. Загалом, дане питання залишається малодослідженим і потребує подальшого огляду і опрацювання, а отримані результати у майбутньому значно спростять процес методологічної підготовки учителя чи викладача до занять, присвяченим відповідній проблематиці.

Метою статті є визначення основних тенденцій розвитку шкільної освіти та головних особливостей діяльності єзуїтських колегіумів в Україні у XVIII ст., а також визначення методичних засад викладення даної теми у школах та ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Для України і її амбіцій на існування власної суверенної державності на своїх землях XVIII ст. стало справжньою перевіркою на витримку і міць. І навіть не зважаючи на те, що в умовах постійного тиску і невпинного наступу на всі сфери життя Гетьманщини і Слобожанщини з боку Московського царства зберегти бодай ознаки власної державності нашому народові не вдалося, українці зуміли не лише врятувати від занепаду, але і додали значних зусиль для розвитку однієї з найголовніших для власного майбутнього сфер культури – початкової освіти.

Протягом усього XVIII ст. шкільництво в Україні, як і раніше, було представлене традиційними парафіяльними або дяківськими школами, що функціонували при церковному приході й утримувалися за рахунок коштів громад або ж церковно-релігійних братств. Зважаючи на те, що про жодні реформи цих шкіл раніше мова не йшла, за формою, змістом та структурою вони залишалися, фактично, незмінними протягом останніх століть і розташовувалися по всіх українських землях.

До середини XVIII ст. на Лівобережжі та Слобідській Україні кількість початкових шкіл значно збільшилася. Так, у 1862 році у щомісячному журналі «Основа» видатний український історик і джерелознавець О. Лазаревський, базуючись на матеріалах архіву колишньої Малоросійської колегії, а також дослідженнях ревізських книг 7 полків Гетьманщини (Київський, Гадяцький і Стародубський не досліджувалися), оприлюднив статистичні дані, що у 1740-1747 роках на цих землях існувало 866 шкіл [3, с. 112].

В 60–70-х роках кількість шкіл на Лівобережній і Слобідській Україні відчутно зменшилася. Після ліквідації Гетьманщини у 1764 році, а згодом – Зруйнування Запорізької Січі (1775 р.) російський уряд повів відверту антиукраїнську політику, призначену остаточно перетворити український народ на власного затурканого, неосвіченого і забитого у темряву раба. У результаті, наприклад, у 1768 р. у 13 сотнях Чернігівського полку у 78 населених пунктах діяло лише 89 шкіл [9, с. 191]. Отже, українське селянство, а подекуди і міщанство, втратило свою волю і самодіяльність, достатньо послабшало у економічному і культурному плані, що цілком логічно призвело до поступового закриття багатьох старих шкіл і обмеження можливостей відкриття нових.

Дуже важливу роль в Україні у цей період відігравали приходські школи, оскільки часом саме церква брала на себе роль просвітителя неосвіченого люду. Вони існували не лише на території Гетьманщини, але і на Слобідській Україні, де за підрахунками Дмитра Багалія (за даними перепису 4 слобідських полків 1732 року), існувало 125 шкіл різних типів, включаючи і приходські. Найбільше їх було у Сумському полку – 47; у Ізюмському та Охтирському – по 33 і 25 відповідно; і, як не дивно, найменша кількість – у Харківському полку – лише 20 [1, с. 192].

Ліквідація будь-яких ознак державності на теренах нашої Батьківщини, закріпачення і, як наслідок, наступ Російської імперії на усі сфери життя українського народу вносили свої корективи у розвиток шкільної

справи. Зменшилася кількість приходських шкіл, вони перетворилися на школи для нижчих верств населення. Творчому імпульсу народних мас і державотворчим процесам було покладено край. Та не зважаючи на такі обставини, шкільництво в Україні не занепало і продовжило розвиватися, хоч і значно меншими темпами.

Серед усіх єзуїтських колегіумів Правобережжя на особливу увагу заслуговує Луцький, фундатором якого ще у 1606 р. став єпископ М. Шишковський, а заснування було затверджене 1608 р. генералом Ордену Аквавівою[2, с. 65]. Вже до початку XVIIIст. навчальний заклад перетворився на головний центр освіти на Волині. Визначальною особливістю Луцького колегіуму була його надзвичайна закритість і замкненість, нерідко його називали школою-інтернатом, оскільки учні, що у ньому навчалися, були повністю відірвані від батьків і сім'ї весь період навчання і постійно перебували під опікою самих єзуїтів. До цього додавалось і те, що контролю зі сторони світських осіб єзуїти не допускали і здійснювали керівництво навчальним закладом власноруч.

Основна увага у Луцькому колегіумі приділялася вивченню граматики, риторики й поезики. Навчальний курс складався з п'яти класів. Граматику, латинь, грецьку, польську і церковнослов'янську мови вивчали у трьох нижчих класах; риторику, діалектику, частково філософію та історію – у двох вищих [12, с. 262]. Навчання велось латинською мовою. Велику увагу приділяли риториці та діалектиці, тому вихованці шкіл уміли вести диспути і виголошувати промови. Для зацікавлення молоді єзуїти організовували шкільні вистави. Зважаючи на те, що навчання було безкоштовним, а викладання перебувало на високому рівні, до Луцька приїжджали вчитися зі Львова, Острога та Києва.

У середині XVIII ст. єзуїти робили спроби дещо реформувати програму навчання, осучаснити її, додавши до неї у 1753 р. викладання математики і фізики, а 1762 р. – курс етики та філософії. Однак, не зважаючи на те, що Луцький колегіум був одним із найзаможніших і найбільших на Волині, після заборони діяльності Ордену єзуїтів, все його майно перейшло в руки Народної комісії освіти (Едукаційної комісії), яка хоч і реорганізувала заклад на школу академічного типу, але вивести її бодай на рівень колишнього єзуїтського колегіуму їй так і не вдалося.

Окрему увагу слід звернути і на історію Кам'янець-Подільського єзуїтського колегіуму, будівля якого в наш час стала частиною історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. І. Огієнка. Освітній заклад для дітей шляхти місіонери відкрили ще в 1610 р. Він складався з двох частин – школи і колегіуму. При колегіумі була власна бібліотека, театр, окрема зала для декламування [4, с. 338]. Колегіум перетворився в освітній центр для молоді Поділля, який займав кілька будівель, що з'явилися протягом XVII-XVIII ст. Програма навчання була, фактично, ідентичною програмі Луцького колегіуму, однак тут обійшлося без її реформування. Після рішення Папи заборонити діяльність Ордену, все майно єзуїтів, у тому числі і будівлі колегіуму, знову ж таки перейшли до рук згадуваної Едукаційної комісії. Школа опинилась в управлінні монахів-театинців, у наступні роки підпорядковувалась різним установам і остаточно була закриті після приєднання Правобережжя до Російської імперії.

Найкоротшою, але водночас достатньо важливою для розвитку середньої освіти Правобережжя, виявилася історія Кременецького колегіуму, що за порівняно короткий період часу перетворився на значний культурно-освітній осередок краю. Протягом 1731-1753 рр. на кошти братів Вишнівських та інших осіб з місцевої знаті архітектор П. Гіжицький побудував великий монастирський комплекс. Ще до закінчення будівництва у 1750 р. у стінах новозбудованого костелу був відкритий колегіум.

З моменту заснування в ньому було два типи класів: нижчі(граматичні), у яких вивчалась граматики і синтаксис, та вищі(гуманітарні) з напрямками поезії або риторики. Навчання у кожному класі, за винятком риторичного, який іноді проходили за два роки, тривало один рік. Заняття займали чотири години: дві до обіду і дві після обіду. Навчальний процес перш за все передбачав вивчення таких предметів як латинська мова і риторика; на уроках читались твори Лукіана, Овідія, Цицерона [7, с. 104]. Для кращого засвоєння матеріалу викладачі влаштовували учнівські диспути, виголошували найкращі роботи з кафедри, зачитували учнівські переклади латинських і грецьких класиків. Для учнів існували спеціальні нагороди, якими відзначалися відмінники. У вільний час учні ставили вистави у шкільному театрі. Вихідними днями були вівторок і четвер [10, с. 56-57]. Після закінчення колегіуму кращі учні вступали на навчання в Острозьку колегію на факультети філософії та богослов'я, а також в ряд інших закладів. У 1773 р. Кременецький колегіум, як і інші подібні навчальні заклади, був закритий і в його стінах була відкрита підокружна світська школа, яка згодом була реорганізована в окружну, однак функціонувала вона недовго. Таким чином, унаслідувати все найкраще від Кременецького єзуїтського колегіуму подальшим навчальним закладам, створеним на його місці, у найближчий час так і не вдалося.

Питання розвитку початкової і середньої освіти на українських землях є одним із ключових в історії розвитку культури України. Тому воно розглядається як на уроках історії в школі, так і в межах багатьох дисциплін різних курсів у ВНЗ. Зокрема, на розвиток культури на українських землях у XVIII ст. програмою відведено 2 уроки (перша і друга половина століття відповідно) у 8 класі. Згідно ж з навчальними програмами університетів, особливо на історичних факультетах, питання розвитку початкової і середньої освіти розглядається в межах таких курсів як «Історія України», «Історичне краєзнавство», «Історія рідного краю», «Культурологія» тощо. Спільними методичними засадами для викладання даної теми як в школах, так і у ВНЗ є

обов'язкове використання наочності, що має включати в себе історичні карти, історичні картини, мультимедійні презентації, цікаві пізнавальні відеоматеріали тощо. Для чіткого донесення необхідного нового матеріалу мають використовуватися методи розповіді, пояснення, обговорення, за необхідності – переконування. Для структуризації отриманої інформації доцільно складати таблички, малювати схеми, що можуть включати в себе переліки усіх дисциплін, курсів, предметів, що викладалися в тому чи іншому закладі; хронологічні таблиці і списки для упорядкування великої кількості нових дат. У школах дуже важливою є взаємодія з підручником, читання параграфів чи підпунктів, розгляд малюнків, знаходження правильних відповідей на цікаві та підсумовуючі завдання [8]. Під час вивчення даної теми у ВНЗ викладачу доцільно застосовувати більш складні форми взаємодії зі студентами, зокрема проводити дискусії, обговорювати загальне історичне значення діяльності тої чи іншої школи або колегіуму, проводити аналіз і порівняння головних аспектів діяльності одних навчальних закладів з іншими, навіть європейськими, використовуючи таким чином міждисциплінарні зв'язки. Нерідко таку форму роботи можна поєднувати з груповою, за якою аудиторію можна поділяти як на великі, так і на малі групи [6]. Не менш важливою є робота і з джерельною базою, опрацювання статутів, спогадів учнів, статистичних даних про навчальні заклади тощо.

Таким чином, протягом усього XVIII ст. український народ з гідністю проніс тяжку нішу, що випала на його долю, – збереження і розбудову шкільної освіти, що у майбутньому мало вирішальне значення для пробудження народу, кристалізації його самобутності та національної ідентичності і, з рештою, заклало фундамент для подальшої боротьби за створення власної незалежної держави. Середня ж освіта на землях Правобережної України була представлена єзуїтськими колегіумами, у першу чергу Луцьким, Кам'янець-Подільським та Кременецьким, що славилися якісною організацією навчання, відповідністю програм вимогам часу, достатньою професійністю викладачів та високим рівнем освіти, що надавалася. Заборона діяльності ордену Єзуїтів у 1773 р. призвела до втрати ними опіки над цими навчальними закладами, у результаті чого Едукаційна комісія, що взяла їх під свій контроль, не змогла зберегти їх рівень і невдовзі вони були закриті. Досягнення єзуїтів у організації системи середньої освіти Правобережжя були дійсно вражаючими, але після усунення їх від освітньої справи, остання пішла на спад. Методичні засади викладення даної теми у школах та ВНЗ багато у чому є спільними для цих навчальних закладів і відповідних вікових груп, однак в межах останніх доцільно використовувати більш ускладнену форму роботи із поглибленим аналізом важливих для досліджуваного періоду подій, явищ і фактів, а також розглядом і обговоренням найбільш дискусійних питань з даної проблематики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багалій Д. І. Історія Слобідської України / Д. І. Багалій. – Харків : Основа, 1990. – 256 с.
2. Brykowska M. Kościół Jezuitów w Łucku i architektura zakonu Jezuitów na Wołyniu i Podolu w 1. połowie XVII wieku / M. Brykowska // Sztuka kresów wschodnich: materiały sesji naukowej. – Kraków, 1996. – № 2. – S. 65–84.
3. Герасименко Н. Олександр Лазаревський: життя і творчість (1834–1902 pp.) / Н. Герасименко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2012. – 179 с.
4. Задорожнюк А. Б. Старий Кам'янець: від єзуїтського колегіуму до історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (архітектурний і освітній аспекти) / А. Б. Задорожнюк // Освіта, наука і культура на Поділлі : Зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський, 2009. – Т.13: Присвячено 90-річчю Кам'янецької доби УНР. – С. 337–346.
5. Історія української культури: У п'яти томах. Т. 3. Українська культура другої половини XVII – XVIII століть / Б. С. Патон (гол. ред.), В. А. Смолій (ред.) – К. : Наукова думка, 2003. – 1246 с.
6. Комар О. А. Інтерактивні технології у ВНЗ / О. А. Комар. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/375/1/interaktivni_tehn_VNZ.pdf
7. Оболончик Н. Г. «Волинські афіни» у Кременці: історична спадщина та використання традицій / Н. Г. Оболончик // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2015. – Вип. 44. – Т. 1. – С. 104–107.
8. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
9. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні: 2-ге вид. / С. О. Сірополко. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.
10. Теодорович Н. И. История города Кременца Волынской губернии / Н. И. Теодорович. – Седлец : Типография Седлецкого Губернского Правления, 1904. – 141 с.
11. Чернихівський Г. І. Кременеччина від давнини до сучасності / Г. І. Чернихівський. – Кременець : Папірус, 1999. – 320 с.
12. Шлапа О. Розвиток освіти на Волині у XVI–XIX ст. / О. Шлапа // Розвиток школи і освіти на Волині: Матеріали науково-практичної конференції (24 березня 2016 року). – Володимир-Волинський, 2016. – С. 261–264.

REFERENCES

1. Bogaly D.I. History of Sloboda Ukraine / D. I. Bagalyi. - Kharkiv: Basis, 1990. - 256 p.
2. Brykowska M. Kościół Jezuitów w Łucku in the architecture of the Zakon Jezuitow on Wolyn and Podol in the 1st Połowie XVII Wieku / M. Brykowska // Workshop of the Wschodnich: materiały nieciu. - Kraków, 1996. - No. 2. - S. 65-84.
3. Gerasimenko N. Oleksandr Lazarevsky: life and work (1834-1902 gg.) / N. Gerasimenko. - K. : Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2012. - 179 p.
4. Zadorozhnyuk AB Old Kamyanets: From the Jesuit Collegium to the Historical Faculty of Kamenets-Podilskiy Ivan Ogienko National University (Architectural and Educational Aspects) / AB Zadorozhnyuk // Education, Science and Culture in Podillya: Zb

- sciences works. - Kamyanets-Podilsky, 2009. - Vol.13: Dedicated to the 90th anniversary of the Kamyanets era of the UPR. - P. 337-346.
5. History of Ukrainian culture: In five volumes. T. 3. Ukrainian culture of the second half of XVII - XVIII centuries / B. E. Paton (editorial staff), VA Smoly (ed.) - K.: Naukova dumka, 2003. - 1246 p.
6. Komar O. A. Interactive Technologies in Higher Educational Institutions / A. A. Komar. - [Electronic resource]. - Access mode: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/375/1/interaktivni_tehn_VNZ.pdf
7. Obolonch N.G. "Volyn Affins" in Kremenets: Historical Heritage and the Use of Traditions / N. G. Obolonch // Scientific Papers of the Historical Faculty of Zaporizhzhya National University. - 2015. - Vip. 44. - T. 1. - P. 104-107.
8. Pometun O. I. Methodology of teaching history in school / O. I. Pometun, G. A. O. Freiman. - K.: Genesis, 2006. - 328 p.
9. Siropolko S.O. History of education in Ukraine: 2nd form. / S.O.Siropolko. - Lviv: Afisha, 2001. - 664 pp.
10. Teodorovich N. I. History of Kremenets city in the Volyn province / N. I. Teodorovich. - Sedlets: Printing House of Sedletsky Provincial Executive, 1904. - 141 p.
11. Chernihovsky G.I. Kremenechyna from antiquity to the present / G.I. Chernihovsky. - Kremenets: Papyrus, 1999. - 320 p.
12. Slap O. Developmental education in Volyn in the XVI-XIX centuries. / O. Slap // Development of school and education in Volyn: materials of the scientific-practical conference (March 24, 2016). - Volodymyr-Volynsky, 2016. - P. 261-264.

УДК 372.83

Косенко Ю. М.
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

У статті «Сутність поняття «суспільствознавча предметна компетентність» висвітлено аналіз нормативно-правових документів щодо визначення поняття «суспільствознавча предметна компетентність» та проаналізовано погляди науковців щодо тлумачення цього терміну. Розкрито критерії визначення структурних елементів суспільствознавчої предметної компетентності та зазначені її складові компоненти. Визначено функції суспільствознавчої предметної компетентності.

Ключові слова: суспільствознавча предметна компетентність, структура, компоненти, функції.

Косенко Ю. М. Сущность понятия «Обществоведческая предметная компетентность»

В статье «Сущность понятия «обществоведческая предметная компетентность» освещены анализ нормативно-правовых документов по определению понятия «обществоведческая предметная компетентность», проанализированы взгляды ученых относительно толкования этого термина. Раскрыты критерии определения структурных элементов обществоведческой предметной компетентности и указаны ее компоненты. Определены функции обществоведческой предметной компетентности.

Ключевые слова: обществоведческая предметная компетентность, структура, компоненты, функции.

Kosenko Y. M. The essence of the concept of "social science subject competence"

In the article «The essence of the concept «social science subject competence», an analysis of the legal documents on the definition of «social science subject competence» is analyzed and the views of scholars on the interpretation of this term are analyzed. The criteria for determining the structural elements of social science subject competence and its constituent components are revealed. The functions of social science subject competence are determined.

Key words: social science subject competence, structure, components, functions.

Процеси трансформації на терені України проявляються у різних сферах, зокрема й у галузі освіти. У вітчизняній освіті питання обсягів навчального навантаження, характеристик змісту навчання, принципів організації навчального процесу та його результатів регулюються Державними стандартами початкової, базової і повної загальної середньої освіти. Відповідно до цих документів, вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів розроблено за галузевим принципом, серед яких важливе місце займає освітня галузь «Суспільствознавство».

Суспільствознавча галузева компетентність складається з міжпредметних і предметних компетентностей. Для визначення сутності цих компонентів необхідно з'ясувати значення поняття «навчальний предмет». Під навчальним предметом ми розуміємо педагогічно адаптований і ціннісно зорієнтований зміст конкретної науки, певної галузі діяльності, в якому представлено дидактично обґрунтовану систему знань (поняття, теорії, методи, факти, світоглядні й морально-естетичні ідеї, напрями практичного застосування тощо), умінь, навичок, відібраних відповідно до цілей навчання, вікових можливостей учнів [3].

За Державним стандартом, міжпредметна компетентність – це здатність учня застосовувати щодо міжпредметного кола проблем знання, умінь, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей. Міжпредметна компетентність може формуватися предметами однієї галузі (внутрішньогалузева) і кількох галузей (міжгалузева) [2].

Предметна компетентність – це набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань. Відповідно,